

Újjászületett a nagykágyai Pongrácz-kápolna

VELÜNK ÉLŐ TÖRTÉNELEM

Elkészült a nagykágyai Pongrácz-kápolna külső restaurációja. A több hónapja folyó felújítási munkálatok jelentős részét nemrég fejezték be. A régi magyar főnemesi család a történelmi dokumentumok szerint a 13. században érkezett Magyarországra, feltehetően Csehországból. Az évszázadok során jelentős részvevői a magyar történelem epizódjainak. A múlt század elejéig több Pongrácz a Magyar Országgyűlés képviselője, minisztere. A család egyik tagját, akit az egyháztörténelem Szent Pongrácz István kassai vértanúként jegyez, 1905-ben X. Piusz pápa boldoggá, majd 1995-ben II. János Pál szentté avatja. A szentté avatott jezsuita vértanú egyik ereklyéje ma a nagykágyai kápolnatemplom oltárában van elhelyezve. A történelem és az egyház mellett azonban a magyar irodalom sem marad közömbös a Pongrácz-dinasztiával szemben. Mikszáth Kálmán ma már a magyar klasszikusok közé sorolt *Beszterce ostroma* című regényének főhőse, a lovagkortól elszakadni képtelen, külön Pongrácz István gróf szintén ennek az ágnak, a Szentmiklósi és Óvári Pongráczoknak egyik, a valóságban is létezett tagja volt.

A Bihar megyei, nagykágyai kápolnát 1891-ben építtette gróf Pongrácz Ödön császári és kirá-

A felújított kápolna

lyi kamarás, huszárezredes, aki a kápolna elkészültének évében hunyt el, így elsőként őt temették ide. A családi kriptát az elmúlt évtizedekben teljesen kifosztották és tönkretették. A rendszerváltást követően három külföldön élő Pongrácz, Vilmos, Károly és István tért haza az egykori ősi birtokra, s kezdte el restaurálni a kápolnát, melyet 1998-ban Tempfli József római katolikus megyés püspök újraszentelt. Az időközben létrehozott és Romániában is bejegyzett Pongrácz Alapítvány által finanszírozott javítási munkálatok évek óta folynak.

Nemrég sikerült az alagsorban húzódó kriptarészt rendbe tenni, ami nem volt kis munka, ugyan-

is a címeres márványtáblákat (az ide temetett Pongráczok emléktábláit), a koporsókat és az egész épületet igencsak megrongálták a kommunista éra alatt garázdálkodó sírrablók, akik kincsek, ékszerek után kutatva dúlták fel a koporsófülkéket. Ma már villanyvilágítás van a kripta alagsorában, és a márványtáblákat is sikerült visszarakatni eredeti helyükre. A kriptarész felett húzódó kápolna falainak felújítása pár hete fejeződött be. A templomrész belső renoválása még nem ért véget. Pongrácz Vilmos tervei szerint az újraalapozott templombelsőt híres festők egyházi tematikájú képeinek másolatával fogják díszíteni.

Szöke Mária

Atatürk mítoszáról vitáznak Törökországban

Egy Mustafa Kemal Atatürk-ről (1881–1938) szóló film vált ki parázs vitát Törökországban: Can Dündar újságíró dokumentumfilmje ugyanis megmutatja annak az államférfinak a gyengéit is, akinek mítoszát 1938-ban bekövetkezett halála óta a törökök híven ápolják.

„A tankönyvekben leírtaknál igazabb, hitelesebb embert akartam bemutatni” – mondta a rendező, akinek filmje végigkíséri az első török köztársasági elnök életútját. Dündar bemutatja a politikust, akinek nevéhez a szultánság megdöntése és egy világi állam létrehozásának kezdeményezése fűződik, de az embert is, aki sokat dohányzott, szerette a

nőket, az alkoholt. A film nem titkolja azt sem, hogy Atatürknek parancsoló, ellentmondást nem tűrő természete volt.

Az Atatürk által alapított, ma ellenzékben lévő Köztársasági Néppárt (CHP) támadja a filmet, hamisnak tartja és mítoszrombolónak látja több újságcikk is. A törököket azonban érdekli a téma, a vetítés első öt napja alatt félmillióan nézték meg a filmet. Ugyanakkor néhány iskola levetette programjáról és a szponzor Türkcél, az ország első mobiltelefon-szolgáltatója kivonult a támogatásból, mondván, a film nem úgy mutatja be Atatürköt, mint ahogy ők akarták, a nemzet hőseként és megmentőjeként.

„Nem könnyű filmet forgatni Atatürk-ről. Egyrészt van egy bizonyos feszültség az országban a kormány és a kemalisták között, másrészt vannak korlátok, amelyek a törvény és az államalapító személyének kultusza teremt” – mondta a *Corriere della Sera* című olasz napilapnak Ankara Laurent Mignon, a török irodalom professzora. A török alkotmány ugyanis „halhatatlannak” minősíti Atatürköt, akinek megsértése így bűncselekménynek számít. Szobrai mindenütt jelen vannak és mauzóleumát a törökök milliói látogatják minden évben őszinte tisztelettel. A professzorasszony szerint azonban ideje lerombolni Atatürk mítoszát annak ellenére, hogy ezt nehéz megtenni: ez ugyanis egyáltalán nem jelentené az állam világi jellegének kétségbe vonását. A vita egy ideje már folyik erről értelmiségi körökben, és a film segíthet ennek kiszélesítésében. Az irodalomtanárnő felidézte, hogy a köztársasági elnök halála előtt maga mondta, hogy nem megváltoztathatatlanság dogmákat hagy az országra, az ő szellemi öröksége „az értelem és a megismerés”.

A szikvíztől a fröccs kultúrájáig

Nemrégiben megjelent egy könyv, *Szódavíz egy magyar kultusz-ital* címmel, mely a magyar szikvízgyártás történetét mutatja be. A kiadványt e hónap elején mutatták be a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban Budapesten. A könyv szerzője Kiss Imre, aki egyben a múzeum igazgatója is. Az angol–magyar nyelvű kiadvány mindenkit szeretne megszólítani, aki szereti a szikvizet vagy ebben az iparágban dolgozik. A cél: külföldön is megismertetni a szóda múltját, hogy lássák, mi minden van mögötte.

Az elmúlt 200 év szikvíztörténete egybeforr a magyar iparosság történetével, s a magyar történelem is gyönyörűen kirajzolódik mögötte. A könyv anyagát Bánffy István szegedi szikvízkészítő gyűjteménye alapozta meg, aki a könyvbemutatón arról mesélt, hogy a szikvízkészítés az 1800-as évek harmadik legnagyobb iparága volt, 4500-5000 szikvízkészítő dolgozott. Hogy ennek emléket állíthasson, Szegeden a Víztorony alsó szintjén létrehozta a szikvíz történetét bemutató állandó kiállítást, ahol többek között 120 különböző szódásüveget láthat a közönség, valamint változatos szifonfejeket.

A fröccs fogyasztásának kultúráját főn kell tartani – adott hangot véleményének Deák László, az Országos Szikvízkészítő Ipartestület elnöke. Sajnálatazt fejezte ki, hogy eltűntek a gyönyörű gépek, formák; a csepp, a gömb és egyéb alakú, különféle színű üvegek, melyek már csak képeken, könyvben, múzeumban láthatók. A több mint 100 oldalas könyvben látható a szódavíz-előállítás készülék rajza, Jedlik Ányos saját kezű terve, valamint megtalálhatók a szabadalmak műszaki rajzai, a különböző színű és formájú szódásüveget ábrázoló fotográfiák, a szódaivás örömeit bemutató plakátok, fényképek a szállításról, a szamaras fogatról és egyéb járművekről. Az érdeklődők megtekinthetik, miként ábrázolják a szódaivás „ritusát” a képeslapok, festők, grafikusok. A tanulmány a feltalálástól kezdve a gyártás folyamatát, gépeket, a termék megjelenési formáit is bemutatja. Az érdeklődő olvashat a szikvízgyártás történetéről, múltjáról és jelenéről, a forgalmazás egykori „szódás!” felkiáltásától kezdve a mai szokásokig.

Izgalmas, mi mindenre használható a szóda az iváson kívül, és régi fotók még ezt is illusztrálják. Végül néhány „fröccsváltozatot” ajánl a szerző az olvasó figyelmébe: a többi között a matróz-, a postás-, a sóher- és a göréfröccsöt.

Kárpátalja legnagyobb régészeti kincse

Kárpátalja legnagyobb régészeti leletét – 113 bronzkori ékszert és fegyverelemet – találták meg idén ősszel az ungvári járásban fekvő Kisgejőc község határában.

A bronzkori tárgyakat, amelyek korát a régészek 3300 évre becsülik, december elején mutatta be a sajtónak Kobály József, az ungvári Kárpátaljai Honismereti Múzeum régészeti osztályának vezetője. Mint közölte, a leletre mezőgazdasági munkálatok közben bukkantak helyi lakosok. A megtalálók annak ellenére értesítették a hatóságokat, hogy Ukrajnában nincs bejelentési kötelezettség a talált régészeti tárgyakat illetően, ezért a múzeumtól a lelet értéke 20 százalékának megfelelő pénzjutalmat kapnak.

A kisgejőci kincsek kultikus jellegűek, az egyik lándzsahegy hüvelyében például kis lemezt találtak – Európában csak két ilyen esetet jegyeztek fel, a lemezkét betegség elleni ráol-

vasáshoz használták. Kobály elmondása szerint Ukrajnában, sőt Európában sehol másutt nem bukkantak egy négyzetkilométerre számítva annyi bronzkori leletre, mint Kárpátalján.

Régészeti leletgyűjteményének értékét tekintve a Kárpátaljai Honismereti Múzeum – a szakember szerint – az egykori Szovjetunió múzeumai között a második helyen állt. Az ungvári múzeumban 130 ezer kiállítási tárgyat őriznek, beleértve Ukrajna legnagyobb bronzkori régészeti gyűjteményét és az országban egyedül itt található kelta kollekciót.

